

ΗΠΕΙΡΟΣ

ΕΝΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΟΣ – ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΗΣ

Ο Διονύσιος,
η σφραγίδα
του και
η υπογραφή
του.

Από τα πρώτα χρόνια της τουρκοκρατίας, οι Ηπειρώτες άρχισαν τις επαναστάσεις, με αποτέλεσμα τη σφαγή πολλών πολεμιστών, αλλά και άμαχων Ελλήνων και Τούρκων.

Το 1595 οι κάτοικοι της Ηπείρου, της Μακεδονίας και της Θεσσαλίας ζήτησαν τη βοήθεια του Πάπα Κλήμεντα Η' και του αυτοκράτορα της Γερμανίας Ροδόλφου, για να επαναστατήσουν.

Σε αυτή την προσπάθεια πρωταγωνίστησε ο Μητροπολίτης Διονύσιος Β'. Για τη μόρφωση και το πνεύμα του, οι φίλοι και οι οπαδοί του τον αποκαλούσαν «Φιλόσοφο», ενώ οι εχθροί του τον ονόμαζαν «Σκυλόσοφο».

Η βοήθεια όμως δεν ήρθε τελικά.

Οι Τούρκοι έμαθαν ότι κάτι ετοιμάζουν οι χριστιανοί και άρχισαν να συλλαμβάνουν και να σκοτώνουν υπόπτους, για να τρομοκρατήσουν τον πληθυσμό.

Το 1609 χωρίς να περιμένει άλλο για ξένη βοήθεια, ο Διονύσιος άρχισε να προετοιμάζει μια καινούργια επανάσταση.

Το 1611 βάδισε με χίλιους οπλισμένους χωρικούς στα Γιάννενα και έβαλε φωτιά σε μερικά από τα πιο σημαντικά κτίρια των Τούρκων. Το πρωί, όμως, ο Οσμάν Πασάς τους επιτέθηκε και τους νίκησε. Θανάτωσε το Διονύσιο και τους συνεργάτες του και ξέσπασε την οργή του στον άμαχο πληθυσμό των Ιωαννίνων και της Παραμυθιάς.

Η εξέγερση απέτυχε. Ήδη, όμως, η εμφάνιση των κλεφτών και στην Ήπειρο, το 17ο αιώνα, ενίσχυσε την αντίσταση των ορεινών πληθυσμών εναντίον των κατακτητών.

Έλληνας
Κλέφτης.

- Γιατί, παρά τις υποσχέσεις τους, οι ξένοι δεν βοήθησαν τον Διονύσιο;
- Συζήτησε στην τάξη σου το ρόλο των «ξένων» στις επαναστάσεις του έθνους.
- Τι γνώμη έχεις για τον Διονύσιο; Μπορούσε να επιτύχει η εξέγερσή του;

«ΟΙ ΒΡΥΣΕΣ ΠΟΤΙΖΟΥΝ ΤΟ ΣΩΜΑ, ΤΑ ΔΕ ΣΧΟΛΕΙΑ ΤΗΝ ΨΥΧΗΝ...»

Ο Κοσμάς ο Αιτωλός.

Περίπου έναν αιώνα μετά τον μαρτυρικό θάνατο του Διονύσιου του Φιλόσοφου, το 1711 γεννήθηκε στο χωριό Μέγα Δένδρο Θέρμου της Αιτωλίας, ένας φωτισμένος άνθρωπος του Γένους, ο Κοσμάς ο Αιτωλός. Ο Κοσμάς αγαπούσε πολύ τους ανθρώπους και έτρεφε μεγάλη πίστη στον Θεό. Γι' αυτό είχε αφιερώσει τη ζωή του σ' Αυτόν και στην απελευθέρωση της Ελλάδας. Γύριζε όλη την Ελλάδα και δίδασκε στους χριστιανούς τον λόγο του Θεού και την αξία της παιδείας. Τους συμβούλευε και τους βοηθούσε να μάθουν γράμματα ιδρύοντας πολλά σχολεία, που όπως έλεγε «φωτίζουν τους ανθρώπους».

Θαυμασμό προκαλούν ακόμα και σήμερα οι προφητείες του Κοσμά του Αιτωλού:

«Θα δείτε να πετάνε άνθρωποι στον Ουρανό σαν μαυροπούλια και να ρίχνουν φωτιά στον κόσμο».

«Θα ιδείτε στον κάμπο ένα αμάξι δίχως άλογα να ροβολάει γρηγορότερα από τον λαγό».

«Θα ιδείτε δυο φαμίλιες σ' ένα σπίτι. Εσείς θα πάτε να κατοικήσετε αλλού κι' άλλοι θάρθουν να κατοικήσουν σε σάς».

«Θα πασχίζουν να λύσουν το ζήτημα με την πέννα, μα δεν θα μπορούν. 99 φορές με τον πόλεμο και μια με την πέννα».

Ηπειρώτης, την εποχή του Κοσμά του Αιτωλού.

Οι Τούρκοι φοβήθηκαν πολύ τη διδασκαλία του Κοσμά του Αιτωλού. Με διαταγή του πασά της Αλβανίας τον συνέλαβαν και τον κρέμασαν στις 24 Αυγούστου 1779, στο Κολικόντασι της Βορείου Ηπείρου. Το νεκρό σώμα του, αφού το γύμνωσαν, οι δήμειοι το έσυραν και το έριξαν στον ποταμό.

- Τι ήταν αυτό που συγκινούσε τους ανθρώπους στη διδασκαλία του Κοσμά;
- Συζητήστε στην τάξη σας για τις προφητείες του Κοσμά του Αιτωλού. Τι σας θυμίζουν από τη σημερινή εποχή;

ΑΛΗ ΠΑΣΑΣ: ΕΓΚΛΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΤΙΜΩΡΙΑ

Ο Αλή πασάς σε βαρκάδα στη Λίμνη του Βουθρωτού. Λιθογραφία του Louis Dupre.

Ο Αλή Πασάς ήταν ένας σκληρός άνθρωπος, αλλά και ένας ικανός πολιτικός. Είτε με τη βία, είτε με πονηριές αντιμετώπιζε τους επαναστάτες χριστιανούς, ενώ δεν δίσταζε να βασανίζει και να θανατώνει πολλούς από αυτούς.

Οι Ηπειρώτες, αν και τον φοβόντουσαν, δεν έπαψαν να προοδεύουν στο εμπόριο, τη βιοτεχνία, την επεξεργασία δερμάτων και την κατασκευή φημισμένων κεριών.

Η καθημερινή ζωή σε αγροτική περιοχή της Ηπείρου.

Μια φορά τον είχε επισκεφθεί ένας γάλλος ιστορικός, ο Πουκεβίλ. Καθισμένοι και οι δυο στις όχθες του ποταμού Αχέροντα άρχισαν μια συζήτηση για τους σωματοφύλακες του Αλή:

Αλής: Βλέπεις, ορέ Φραντζέσκο, τούτους τους Τζοανταραίους (σωματοφύλακες), που με περιτριγυρίζουν; Έ, δεν είναι μήτε ένας απ' αυτούς που να μην του σκότωσα είτε πατέρα, είτε αδερφό, είτε θεϊό, είτε κάποιο συγγενή του.

Πουκεβίλ: Κι αυτοί σε υπηρετάνε και περνάνε τις νύχτες τους κοντά στο γιγατάκι σου. Δε φοβάσαι μη θελήσει κανείς τους να εκδικηθεί τους συγγενείς του;

Αλής: Να εκδικηθεί τους συγγενείς του; Μα δεν έχουνε τώρα παρά εμένα στον κόσμο... Όσο πιο βαθιά κυλάνε στο βούρκο, τόσο πιότερο μου είναι αφοσιωμένοι. Τους θαμπώνω. Με προσκυνάνε σα νάμουνα Θεός. Τη δύναμη μου τη στηρίζω στο χρυσάφι, στο σίδερο και στο ματσούκι. Μ' αυτά κοιμάμαι ήσυχος.

Πουκεβίλ: *Μα η συνείδησή σου;*

Αλής:

Είσαι ένας απλοϊκός άνθρωπος, ορέ Πουκεβίλ!

Ο Αλή Πασάς κυβέρνησε για 35 χρόνια. Τα Γιάννενα έγιναν η πρωτεύουσα όχι μόνον της Ηπείρου, αλλά και της Αλβανίας, της Θεσσαλίας, μεγάλου μέρους της Μακεδονίας, της Ακαρνανίας και της Αιτωλίας.

Όνειρο του Αλή ήταν να γίνει Σουλτάνος.

Δεν τα κατάφερε όμως. Ο Σουλτάνος έστειλε στρατό στην Ήπειρο και τον νίκησε. Ο Αλή Πασάς εκτελέστηκε το 1822 στο νησάκι της Λίμνης των Ιωαννίνων.

Ο Αλή πασάς με το στρατό του επιτίθεται στο Γαρδίκι.

Στην Πόλη έφθασε μόνο το κεφάλι του.

Η προφητεία που του είχε πει ο Κοσμάς ο Αιτωλός, όταν τον είχε δει νέο στο Τεπελένι, ότι «θα γίνει μεγάλος και θα φθάσει στην Πόλη αλλά με κόκκινα γένια» πραγματοποιήθηκε.

Ο Αλή πασάς με τη μητέρα του, Χάιδω, όταν ήταν νέος μπές του Τεπελενίου. Η μητέρα του άσκησε μεγάλη επιρροή στις πολιτικές αποφάσεις του Αλή.

- Τον Αλή Πασά, ο κόσμος τον φώναζε και Αλή Τσεκούρα. Μπορείς να καταλάβεις το γιατί;
- Τι σου 'κανε μεγαλύτερη εντύπωση από τη συζήτηση Αλή και Πουκεβίλ;
- Γιατί ο Αλή χαρακτηρίζει τον Πουκεβίλ «απλοϊκό», όταν ο τελευταίος του μιλάει για συνείδηση; Συζήτησε με τους συμμαθητές και συμμαθήτριες σου στην τάξη.

«Ο ΕΡΩΣ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ...»

Οι Σουλιώτισσες πέφτουν στο γκρεμό του Ζαλόγγου το Δεκέμβριο του 1803. Λιθογραφία στη Γεννάδειο Βιβλιοθήκη.

Οι Ηπειρώτες, παρά τη σκληρότητα των Τούρκων, δεν σταμάτησαν να επαναστατούν όλο τον 19ο αιώνα, ζητώντας την ελευθερία τους. Ειδικά οι κάτοικοι του Σουλίου αρνούσαν να υποταχθούν στους Τούρκους. Ο Αλή Πασάς προσπάθησε να τους υποδουλώσει. Στην αρχή προσπάθησε να τους εξαγοράσει. Δεν τα κατάφερε, όμως, και έτσι έκανε τρεις εκστρατείες ανάμεσα στο 1800 και το 1803. Μόνο την τρίτη φορά κατάφερε να κυριεύσει το Σούλι χάρη σε έναν προδότη.

Στο Ζάλογγο, 60 Σουλιώτισσες μαζί με τα παιδιά τους προτίμησαν να αυτοκτονήσουν για να μην πέσουν στα χέρια των Τούρκων και των Αρβανιτών.

Ανέβηκαν σε ένα βράχο, το Στεφάνι, στον ποταμό Αχέροντα. Εκεί, πάνω από μια χαράδρα, οι Σουλιώτισσες άρχισαν να χορεύουν κρατώντας τα παιδιά τους.

Την ώρα του χορού τραγουδούσαν. Μετά από κάθε στροφή του χορού, η κάθε μία που έφτανε στην άκρη του γκρεμού φιλούσε την προηγούμενη, έριχνε το μωρό της και έπεφτε. Έτσι έπεσε το Σούλι.

Στη λαϊκή παράδοση το τραγούδι των Σουλιωτισσών συνδέθηκε με τη θυσία για την ελευθερία.

*Έχε γεια καημένη κόσμο,
έχε γεια γλυκιά ζωή,
κι εσύ δύστυχη πατρίδα,
έχε γεια παντοτινή.*

*Στη στεριά δε ζει το ψάρι,
Ουτ' αφρός στην αμμουδιά
Κι οι Σουλιώτισσες δε ζούνε,
Δίχως την ελευθεριά.*

- Πως κρίνεις τη θυσία των Σουλιωτισσών;

- Ο εθνικός ποιητής Διονύσιος Σολωμός έγραψε για τις Σουλιώτισσες ότι «ο έρωσ της Ελευθερίας τες έπνευσε χορό». Συμφωνείς μαζί του;

ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΗΠΕΙΡΟ

Δείγμα αρχιτεκτονικής της Ηπείρου.

Οι Ηπειρώτες ξυλογλύπτες ήταν διάσημοι για την τέχνη τους σε όλη την Ελλάδα. Στην εικόνα τζάκι από αρχονικό του Πηλίου.

Οι Ηπειρώτες, δεν ήταν μόνο καλοί πολεμιστές, αλλά και καλοί τεχνίτες και έμποροι. Στα Ιωάννινα που ήταν το κέντρο της Ηπείρου υπήρχαν 40 μεγάλα εργαστήρια. Η βιοτεχνία γουναρικών, η επεξεργασία δερμάτων, η ξυλογλυπτική, η κατασκευή κεριών, αργυρών και χρυσών κοσμημάτων, αλλά και υφαντών και κεντημάτων σημείωναν μεγάλες προόδους στα τέλη του 18ου και στις αρχές του 19ου αιώνα.

Οι Ηπειρώτες ενδιαφέρθηκαν και για τη μόρφωση. Σημαντική ήταν η ίδρυση της «Ζωσιμαίας» Ανώτερης Σχολής στα Ιωάννινα.

Αρκετοί Ηπειρώτες μετανάστευσαν μακριά από την Ελλάδα για να αναζητήσουν μια καλύτερη τύχη. Καραβάνια με εμπορεύματα ξεκινούσαν από τα Γιάννενα και κατέληγαν στις χώρες της Κεντρικής Ευρώπης και στη Μολδοβλαχία, μεταφέροντας εμπορεύματα αλλά και εργάτες που πήγαιναν να δουλέψουν στη Βλαχία και το Βουκουρέστι.

Λεπτομέρεια από το τζάκι.

- Γιατί νομίζεις ότι μετανάστευαν οι Ηπειρώτες; Αυτό συνέβαινε μόνο τότε; Συμβουλέψου για το ζήτημα της μετανάστευσης και το βιβλίο σου «Από τη ζωή των Ελλήνων».

ΤΟ ΠΕΡΑΣΜΑ ΣΤΗΝ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ

Όταν ξέσπασε η Επανάσταση του 1821, οι Ηπειρώτες με κάθε τρόπο αγωνίστηκαν για την ελευθερία τους. Σε μια μεγάλη μάχη που έγινε στο Πέτα, οι Έλληνες που είχε στείλει ο Αλέξανδρος Μαυροκορδάτος για βοήθεια των Σουλιωτών νικήθηκαν.

Οι Ηπειρώτες έπαιξαν σημαντικό ρόλο στην Επανάσταση του Γένους. Πολλοί από αυτούς είχαν μνηθεί στη Φιλική Εταιρεία, τη μυστική οργάνωση που προετοίμαζε την Επανάσταση. Οι δυο από τους τρεις ιδρυτές της Φιλικής Εταιρείας ήταν Ηπειρώτες: ο Νικόλαος Σκουφάς, έμπορος από το χωριό Κομπότι της Άρτας και ο Αθανάσιος Τσακάλωφ, από τα Γιάννενα.

Sketch of the BATTLE of PETTA in EPIRUS July 16 1822.

Νικόλαος Σκουφάς.

Αθανάσιος Τσακάλωφ.

Σχεδιάγραμμα της μάχης στο Πέτα.

Όταν ιδρύθηκε το ελληνικό κράτος, η Ήπειρος έμεινε έξω από τα σύνορά του. Με την οικονομική βοήθεια που έπαιρναν από τους πλούσιους Ηπειρώτες που ζούσαν στο εξωτερικό έκαναν μεγάλες επαναστάσεις το 1853-55 και το 1877-78. Η απελευθέρωση της Ηπείρου πραγματοποιήθηκε τελικά με τους Βαλκανικούς πολέμους του 1912-13.

Στις 21 Φεβρουαρίου του 1913 ο ελληνικός στρατός μπήκε ελευθερωτής στα Ιωάννινα. Λίγο μετά έμπαινε στο Αργυρόκαστρο, στην Κλεισούρα και στο Τεπελένι. Η Ήπειρος μετά από πέντε αιώνες σκλαβιάς ήταν πια ελεύθερη. Το εμπόριο αναπτύχθηκε και δημιουργήθηκαν νέες βιοτεχνίες. Άνοιξαν πολλά σχολεία και ιδρύθηκαν κοινωφελή ιδρύματα, χάρη στις δωρεές των Ηπειρωτών που ζούσαν στο εξωτερικό και αγαπούσαν τον τόπο τους. Αυτοί ήταν οι Ζωσιμάδες, οι αδερφοί Ζάππα, ο Αρσάκης, οι αδερφοί Σίνα, ο Τοσίτσας, ο Γεώργιος Αβέρωφ κ.ά.

Οι Τούρκοι παραδίδουν τα Ιωάννινα στους Έλληνες (21 Φεβρουαρίου 1913).

- Πώς κρίνεις τις δωρεές των ξενιτεμένων Ηπειρωτών; Εσύ τι θα 'κανες στη θέση τους;
- Τι γνωρίζεις για τους Βαλκανικούς Πολέμους; Πού έχεις συναντήσει ξανά για τους Βαλκανικούς Πολέμους στο βιβλίο αυτό;

«ΚΟΡΟΪΔΟ ΜΟΥΣΟΛΙΝΙ»: ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΣΤΑ ΒΟΥΝΑ ΤΗΣ ΠΙΝΔΟΥ

Ο Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος βρήκε τους Ηπειρώτες στην πρώτη γραμμή των μαχών. Όταν οι Ιταλοί επιχειρήσαν να εισβάλουν στην Ελλάδα τον Οκτώβρη του 1940, συνάντησαν τη γενναία αντίσταση των Ελλήνων. Μερικές από τις πιο σκληρές μάχες έγιναν στην Ήπειρο κι ειδικά στην χιονισμένη οροσειρά της Πίνδου και σε περιοχές όπως η Κόνιτσα και η Ηγουμενίτσα.

Τα ελληνικά στρατεύματα προχώρησαν προς τη Βόρειο Ήπειρο και απελευθέρωσαν την Κορυτσά, τους Αγίους Σαράντα, το Αργυρόκαστρο, την Πρεμετή και τη Χειμάρρα, ενώ ο ελληνικός λαός τραγουδούσε: «Κοροΐδο Μουσολίνι, κανένας δε θα μείνει...»

Οι Έλληνες μπαίνουν στην Κορυτσά.

Ακόμα κι όταν οι Γερμανοί επιτέθηκαν και κατέλαβαν την Ελλάδα τον Απρίλη του 1941, οι Ηπειρώτες και οι Ηπειρώτισσες δε σταμάτησαν να αγωνίζονται. Το κίνημα της Εθνικής Αντίστασης στην Ήπειρο ήταν πολύ δυνατό, σημείωσε πολλές επιτυχίες αλλά είχε και πολλούς νεκρούς.

Οι πολίτες βοηθούν στη μάχη της Πίνδου. Πίνακας του Έκτορος Δούκα στο Εθνικό Ιστορικό Μουσείο.

- **Θυμάσαι πότε και πού είχαν ξαναδείξει τέτοια γενναιότητα οι Ηπειρώτισσες και οι Ηπειρώτες;**
- **Πού αλλού έμαθες για την Εθνική Αντίσταση και τι θυμάσαι για αυτήν;**

ΜΙΑ ΠΕΡΙΟΧΗ ΑΝΑΠΤΥΣΣΕΤΑΙ, ΕΝΑ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΜΕΓΑΛΩΝΕΙ

Ο Γεώργιος Παπανδρέου.

Η Ήπειρος δεν είναι μια περιοχή που έχει αναπτυχθεί μόνο εμπορικά.

Η έκδοση επιστημονικών περιοδικών, η δημιουργία βιβλιοθηκών και κυρίως η ίδρυση του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων τη βοήθησαν να αναπτυχθεί και πνευματικά.

Η Πανεπιστημιούπολη των Ιωαννίνων.

- Με τη βοήθεια του δασκάλου ή της δασκάλας σας επισκεφθείτε τη διεύθυνση του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων στο Internet: http://www.uoi.gr/main_gr.html.

ΑΠΟ ΤΟ ΚΛΑΡΙΝΟ ΣΤΟ ΣΙΤΑΡ

Οι Ηπειρώτες αγαπούν την παραδοσιακή μουσική και με το κλαρίνο συνοδεύουν τα δημοτικά τους τραγούδια που μιλούν για την αγάπη, το γάμο, την ξενιτιά και το θάνατο. Χαρακτηριστικό είναι το τραγούδι «Οσμάν Τάκα», που αναφέρεται σε έναν Τούρκο, τον οποίο συμπαθούσαν οι Έλληνες:

*Άιντε Οσμάν Τάκα
τη λεβεντιά σου να 'χα
οχ, εσύ κοιμάσαι
κι εγώ νυστάζω
σε συλλογιούμαι
και βαριαναστενάζω*

Σήμερα, πολλοί μεγάλοι καλλιτέχνες εμπνέονται και δημιουργούν στην Ήπειρο, αλλά αναπτύσσουν και σημαντικές συνεργασίες με ομότεχνούς τους στο εξωτερικό.

Ο Βασίλης Σαλέας συνεργάστηκε με τον Βαγγέλη Παπαθανασίου στη «Μυθωδία».

Ο Πέτρο- Λούκας Χαλκιάς, φημισμένος δεξιοτέχνης του κλαρίνου, μαζί με άλλους Ηπειρώτες μουσικούς δίνουν συναυλίες μαζί με Ινδούς καλλιτέχνες. Εκεί το κλαρίνο «δένει» με το σιάρ και δυο σημαντικοί πολιτισμοί συναντώνται.

Ινδός που παίζει Σιάρ.

Λαϊκός μουσικός που παίζει κλαρίνο.

- Μπορείς να βρεις περισσότερες πληροφορίες για τον Βαγγέλη Παπαθανασίου και τη μουσική του. Ποιους άλλους Έλληνες καλλιτέχνες, διάσημους στο εξωτερικό, γνωρίζεις;
- Ακούτε σήμερα κλαρίνο στις εκδηλώσεις της παροικίας; Συμβουλέψου το βιβλίο «Από τη ζωή των Ελλήνων».